

УДК: 355:34(4-672EU)
Biblid 1451-3188, 15 (2016)
Год XV, бр. 55, стр. 299–313
Изворни научни рад

Маријана МЛАДЕНОВ М.А.
Проф. др Ненад АВРАМОВИЋ¹

ПРИНЦИП ВОЈНЕ ПОТРЕБЕ У ПРАВНОМ СИСТЕМУ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

ABSTRACT

One of the most important issues in international humanitarian law is the principle of military necessity. Protection of this principle within the legal system of the European Union represents the subject matter of the paper. First of all, before an analysis of the concept of military necessity in the regulations concerning the rules of war, it is presented in what way these rules are incorporated into the legal system of the European Union. Treaty on European Union, in the part referring to foreign policy, stipulates that the Union shall contribute to peace, security and mutual respect among peoples. Furthermore, the Council of the EU adopted a series of documents that contain instructions on how to ensure the application of the rules of international humanitarian law, among which the Guidelines on promoting compliance with international humanitarian law are especially significant. Analysis of the principle of military necessity is presented through the provisions of the Geneva Conventions of 1949 and their Additional Protocols. Since all European Union Member States have ratified the Geneva Convention and their Additional Protocol, the EU can be viewed as a vehicle through which Member States can collectively make efforts towards fulfilling their duties under the Geneva Conventions. According to the Geneva Conventions, the principle of military necessity represents as an exceptional clause attached to the provisions of international humanitarian law. Therefore, achieving a balance between military necessity and requirements of the principle of humanity is of great importance and it should be viewed as the responsibility of the international community and regional organizations, including the European Union.

Key words: Military necessity, Geneva Conventions, international humanitarian law, European Union law.

¹ Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Универзитет Привредна академија у Новом Саду. Е-маил: mladenovmarijana@gmail.com

1) УВОД

Идеја европских интеграција у великој мери заснива се на намери обезбеђивања трајног мира на европском тлу. Стога се од Европске уније, као истакнуте регионалне међународне организације, очекује да допринесе промоцији и поштовању оних вредности које представљају основне постулате међународног хуманитарног права. У питању је сет правила који у време оружаних сукоба настоји да заштити лица која не учествују, или су престала да учествују у непријатељствима, као и да ограничи методе и средства ратовања.² Једно од најважнијих питања у међународном хуманитарном праву јесте питање војне потребе. У теорији је присутно мишљење да је међународно хуманитарно право у основи компромис начела хуманости и војне потребе.³ У складу са наведеним, концепт војне потребе требало би посматрати као дозвољено одступање од правила којима се уређују међународни оружани сукоби. Текстови међународних конвенција дефинишу војну потребу као „околност или скуп околности, које делују на дужност поштовања прописа међународног права“.⁴ Пре анализе концепта војне потребе у прописима који уређују правила ратовања, потребно је приказати на који су начин и у којој мери наведена правила инкорпорирана у правни систем Европске уније.

2) ОДНОС МЕЂУНАРОДНОГ ХУМАНИТАРНОГ ПРАВА И ПРАВА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

Уговор о оснивању Европске уније садржи неколико одредби којима се штите исте оне вредности ка чијој афирмацији је усмерено и међународно хуманитарно право. У делу који се односи на спољну политку прописано је да ће Унија „доприносити миру, безбедности...солидарности и узајамном поштовању међу народима и заштити људских права.“⁵ У одељку који регулише заједничку безбедносну и одбрамбену политику, Уговор дефинише операције управљања кризама као цивилне и/или војне операције које се одвијају изван граница Уније ради одржања мира, спречавања сукоба и јачања међународне безбедности у складу с начелима Повеље Уједињених

² Родољуб Етински, *Међународно јавно право*, Правни факултет у Новом Саду, Нови Сад, 2004, стр. 543.

³ Смиља Аврамов, Миленко Крећа, *Међународно јавно право*, Правни факултет у Београд и Службени гласник, Београд, 2008, стр. 536.

⁴ Владан Јончић, „Војна потреба и међународно ратно право“, *Војно дело*, вол. 48, бр. 6, Београд, 1996, стр. 21.

⁵ Консолидована верзија Уговора о оснивању Европске уније, *Official Journal* C 326, 26/10/2012 pp. 1–39, члан 3.

нација.⁶ Уговор предвиђа и задатке који су обухваћени овим операцијама, а које се односе на заједничке операције разоружања, хуманитарне и спасилачке задатке, војно саветовање и помоћ, спречавање сукоба и очувања мира, задатке борбених снага у управљању кризама, укључујући успостављање мира и стабилизацију после оружаних сукоба.⁷ У оквиру Стокхолмског програма, који установљава приоритете Уније у сферама правосуђа, људских права и безбедности, истакнуто је да Унија представља „подручје заједничких вредности које су некомпатибилне са злочинима против човечности, геноцидом и ратним злочинима.”⁸ Савет Уније је усвојио низ докумената који садрже упутства како да се обезбеди примена правила међународног хуманитарног права. Смернице о промовисању поштовања међународног хуманитарног права представљају један од најважнијих инструмената наведеног типа.⁹ Иако није реч о правно обавезујућем акту, Смернице указују на значај који Унија придаје међународном хуманитарном праву предвиђајући обавезе како саме Уније, тако и држава чланица.¹⁰ Анализа принципа војне потребе у међународном хуманитарном праву у великој мери своди се на разматрања одредби Женевских конвенција. Заједнички члан 1. Женевских конвенција установљава обавезу држава уговорница да поштују одредбе ових уговара и обезбеде поштовање истих. С обзиром на чињеницу да су све државе чланице Европске уније ратификовале Женевске конвенције и допунске протоколе, Унија може да се посматра „као средство путем којег земље чланице могу заједно настојати ка испуњавању својих дужности предвиђених заједничким чланом 1. Женевске конвенције.”¹¹ Услед претходно наведеног, принцип војне потребе у оквиру правног система Европске уније разматраће се са аспекта одредби Женевских конвенција и њихових допунских протокола.

⁶ Ibid., члан 42.

⁷ Татјана Милић, „Међународно право и учешће припадника Војске Србије у мултинационалним операцијама Европске уније”, *Војно дело*, вол. 67, бр. 2, 2015, стр. 148.

⁸ Транзициона Правда у процесу приступања Србије Европској унији - *Анализа усклађености прописа Републике Србије са правним тековинама ЕУ у области транзиционе правде*, конференција у организацији Фонда за хуманитарно право и Коалиције за приступ правди, 2014.

⁹ Смернице Европске уније о промовисању поштовања међународног хуманитарног права, *Official Journal C* 303, 15.12.2009.

¹⁰ Pal Wrangle, “The EU Guidelines on Promoting Compliance with International Humanitarian Law”, *Nordic Journal of International Law*, Vol. 78, Issue 4, 2009, p. 544

¹¹ Andrea Breslin, “Ensuring Respect: The European Union’s Guidelines on Promoting Compliance with International Humanitarian Law”, *Israel Law Review*, Vol. 43, Issue 2, 2010, p. 383.

3) ВОЈНА ПОТРЕБА У ЖЕНЕВСКИМ КОНВЕНЦИЈАМА ИЗ 1949.

На иницијативу Међународног комитета Црвеног крста 1949. године одржана је Дипломатска конференција у Женеви, која ће довести до битног напретка у развоју међународног хуманитарног права. Као резултат рада на наведеној конференцији усвојене су четири конвенције: Женевска конвенција за побољшање положаја рањеника и болесника у оружаним снагама у рату (I Женевска конвенција), Женевска конвенција за побољшање положаја рањеника, болесника и бродоломника оружаних снага на мору (II Женевска конвенција), Женевска конвенција о поступању са ратним заробљеницима (III Женевска конвенција), Женевска конвенција о заштити грађанских лица за време рата (IV Женевска конвенција). Принцип војне потребе се у Женевским конвенцијама своди на мали број прописаних изузетака који стоје у циљу остваривања права жртава рата.

Женевска конвенција за побољшање положаја рањеника и болесника у оружаним снагама у рату (I Женевска конвенција)

Прво одступање од гарантованих права из разлога војне потребе I Женевска конвенција предвиђа у члану 8. који прописује да „Представници или делегати сила заштитнице не смеју ни у ком случају да прекораче границе своје мисије, онако како је она одређена овом Конвенцијом; они ће нарочито бити дужни да воде рачуна о императивним потребама безбедности државе у којој обављају своје дужности. Њихов рад се може ограничити, изузетно и привремено, једино када то захтевају императивни војни разлози.”¹² На основу тумачења у оквиру Коментара уз I Женевску конвенцију, наведена одредба представља компромис, с обзиром да су делегати на конференцији желели да ограниче права Силе заштитници.¹³ Сегмент одредбе који изазива највише потешкоћа у тумачењу тиче се могућности и дужности Силе заштитнице да буду упознате са садржајем појма императивне потребе безбедности државе у којој обављају своје дужности. Силе заштитнице са садржајем овакве потребе могу бити упознате

¹² Женевска конвенција за побољшање положаја рањеника и болесника у оружаним снагама у рату од 12. августа 1949. године, *Извори међународног хуманитарног права*, приредили: Весна Кнежевић-Пређић, Факултет политичких наука Универзитета у Београду; Саша Аврам, Црвени крст Србије; Жељко Лежаја, Регионална делегација Међународног комитета Црвеног крста у Београду; Београд, 2007, стр. 3.

¹³ *Commentary I Geneva Convention*; International Committee of the Red Cross, Geneva, 1952, p. 99.

искључиво уколико им држава на чијој територији обављају своје активности пружи такву врсту информације. Затим, постављање границе у раду Сила заштитница кроз захтеве императивне војне потребе јесте изузетно нејасно уколико имамо у виду чињеницу да Конвенција не прецизира начин, нити критеријуме у вези са поступком утврђивања да ли су разлози војне потребе наступили. На основу текста члана 8. I Женевске конвенције, држава на чијој територији Силе заштитнице обављају своју дужност може по сопственом нахођењу сваку ситуацију прогласити ситуацијом у којој су наступили императивни војни разлози, и на тај начин обесмислити улогу и онемогућити активности делегата Силе заштитнице.¹⁴ Исти члан садржи и II Женевска конвенција, те стога ова одредба неће бити предмет посебног разматрања.¹⁵ У III и IV Женевску конвенцију укључено је слично правило у оквиру члана 8. и члана 9. у смислу обавезе Сила заштитница да у вршењу својих активности имају дужност да воде рачуна о императивним разлозима безбедности државе где поступају, али се агентима Силе заштитнице не може ограничити рад позивањем на захтев војне потребе.¹⁶ Наведене одредбе представљају велики напредак у односу на решења из I и II Женевске конвенције. Члан 12. став 5. I Женевске конвенције концепт војне потребе доводи у везу са напуштањем рањеника и болесника на следећи начин: „Страна у сукобу, приморана да напусти рањенике или болеснике своје противнику, оставиће с њима, уколико војни разлози то допусте, један део свога санитетског особља и материјала да припомогне њиховој нези.”¹⁷ Ограничење наведене обавезе стоји у прилог чињеници да члан 12. став 5. I Женевске конвенције не намеће апсолутну обавезу државама уговорницама, већ се дужност примене наведене одредбе може посматрати на нивоу препоруке.¹⁸ У сличном контексту члан 30. I Женевске конвенције прописује да ће се чланови особља које врши санитетску или духовну службу и чије задржавање није неопходно „вратити страни у сукобу чији су припадници, чим се отвори пут за њихов повратак и чим то допусте војне потребе.”¹⁹ Из ове одредбе јасно

¹⁴ Владан Јончић, Милош Петровић, „Војна потреба у Женевским конвенцијама из 1949. године”, *Међународни проблеми*, вол. 64, бр. 2, 2012, стр. 186.

¹⁵ Женевска конвенција за побољшање положаја рањеника, болесника и бродолоника оружаних снага на мору од 12. августа 1949, *Извори међународног хуманитарног права*, *op.cit.*, стр. 28.

¹⁶ Женевска конвенција о поступању са ратним заробљеницима од 12. августа 1949, *Извори међународног хуманитарног права*, *op.cit.*, стр. 49.

¹⁷ Женевска конвенција за побољшање положаја рањеника и болесника у оружаним снагама у рату од 12. августа 1949. године, *op.cit.*, члан 12.

¹⁸ *Commentary I Geneva Convention*, *op.cit.*, p. 142.

¹⁹ Женевска конвенција за побољшање положаја рањеника и болесника у оружаним снагама у рату од 12. августа 1949. године, *op.cit.*, члан 30.

произилази да је обавеза враћање особља условљена како захтевима војне потребе, тако и чињеницом да њихово задржавање није неопходно услед пружања помоћи ратним заробљеницима, болесним и рањеним лицима. Наведени услови са становишта Коментара Женевских конвенција представљају оправдане границе прописане обавезе.²⁰ Сличну формулацију садржи и члан 37. II Женевске конвенције.²¹

У вези са чланом 30. I Женевске конвенције треба посматрати и члан 32. исте Конвенције који предвиђа враћање санитетског особља и особља хуманитарних мисија који су држављани неутралних држава. Услов који је постављен у односу на прописану обавезу скоро је идентичан оном из члана 30. и подразумева враћање поменутих лица „чим се отвори пут за њихов повратак и чим то допусте војне потребе”.²² Тумачења наведених одредби представљају основ за разматрање и члана 33. I Женевске конвенције у вези са поступањем према противничким санитетским зградама и санитетским материјалом. Одступање од прописаног правила у циљу реализације принципа војне потребе предвиђено је и у члану 42. I Женевске конвенције који регулише материју у вези са знаком распознавања санитетских јединица и установа. Наведени члан у ставу 4. предвиђа следеће: „Стране у сукобу ће, уколико то војни разлози допусте, предузети потребне мере да непријатељским сувоземним, ваздухопловним и поморским снагама учине јасно видљивим знаке распознавања који означавају санитетске јединице и установе, у циљу да се отклони могућност сваког напада на њих.”²³ Тумачење овог члана намеће питање зашто је наведена обавеза подвргнута прописаном ограничењу, када би њено подизање на апсолутни ниво одговарало како основним правилима међународног хуманитарног права у вези са законитом употребом знака распознавања, тако и интересима страна у сукобу. Члан 50. I Женевске конвенције предвиђа принцип војне потребе у вези са тешким повредама Конвенције, а у контексту уништења или присвајања имовине које није оправдано војним потребама и које је извршено у великим размерама и на недозвољен и самовољан начин. Ово правило укључено је у

²⁰ Commentary I Geneva Convention, op.cit., str. 262.

²¹ II Женевска конвенција члан 37. став 1: „Верско, лекарско и болничко особље, намењено лекарској или верској служби лица назначених у члановима 12. и 13, које падне под власт непријатеља, има се поштовати и штитити; оно може да настави са вршењем дужности докле год је то потребно за негу која се има дати рањеницима и болесницима. Оно затим мора бити враћено кући чим главни командант, под чијом је оно влашћу, то буде сматрао могућим. При напуштању брода, оно собом може понети предмете који су његова лична својина.”

²² Женевска конвенција за побољшање положаја рањеника и болесника у оружаним снагама у рату од 12. августа 1949. године, op.cit., члан 32.

²³ Ibid., члан 42.

законодавство многих држава, као и у бројне војне приручнике.²⁴ У вези са чланом 50. I Женевске конвенције треба навести и члан 8. Статута Међународног кривичног суда који прописује да „уништавање или конфискација власништва супротне стране, осим уколико то уништавање или конфискација нису учињени због императивне војне потребе у сукобу”, представљају ратни злочин.²⁵

Женевска конвенција за побољшање положаја рањеника, болесника и бродоломника оружаних снага на мору (II Женевска конвенција)

У оквиру разматрања релевантних одредби I Женевске конвенције, анализирани су и чланови 8. и 37. II Женевске конвенције. Поред наведених чланова начело војне потребе као дозвољено одступање од предвиђених обавеза прописано је и у оквиру чланова 27. и 28. II Женевске конвенције. Реалност поморских оружаних сукоба определила је редакторе текста II Женевске конвенције да у однос са захтевима војне потребе ставе ситуације у којима се на бојишној просторији појављују мања пловила намењена за обалске операције спасавања.²⁶ Члан 27. Конвенције регулише поштовање и заштиту мањих пловила и обалских постројења за спасавање које употребљавају држава или званично призната друштва за помоћ „уколико то потребе операције допуштају”.²⁷ Други случај прописивања војне потребе као границе у примени одређених правила у II Женевској конвенцији односи се на члан 28. Конвенције који предвиђа обавезу држава уговорница да у случају борбе на ратним бродовима, морају поштовати и штедети бродске болнице што је више могуће у складу са правилима ратног права. Ограничавајући услов примене овог правила налази се у чињеници да командант који држи наведене објекте под својом влашћу може у случају хитне војне потребе њима располагати, након што се претходно постарао о судбини рањеника и болесника који се у њима налазе на лечењу.²⁸ У светлу чињенице

²⁴ Jean-Marie Henckaerts, Louise Doswald-Beck, Caroline Alvermann, Knut Dörmann, Baptiste Rolfe (eds); Саша Аврам (превод), *Обичајно међународно хуманитарно право* Том I: Правила, Cambridge University Press, 2005, стр.181.

²⁵ Закон о потврђивању Римског статута Међународног кривичног суда, *Службени лист СРЈ - Међународни уговори*, бр. 5/2001 од 27.6.2001. године.

²⁶ Владан Јовчић, Милош Петровић, „Војна потреба у Женевским конвенцијама из 1949. године”, *op.cit.*, стр. 190.

²⁷ Женевска конвенција за побољшање положаја рањеника, болесника и бродоломника оружаних снага на мору од 12. августа 1949, *Извори међународног хуманитарног права*, *op.cit.* стр. 35.

²⁸ *Ibid.*

да санитарска средства, објекти и материјали подразумевају изузетно значајне чиниоце за сваку од страна у оружаном сукобу, наведена одредба представља вешто постигнуту равнотежу између принципа војне потребе и захтева хуманости.²⁹

Женевска конвенција о поступању са ратним заробљеницима (III Женевска конвенција)

Као и претходне две и III Женевска конвенција садржи одредбе чија се примена релативизује услед начела војне потребе. Члан 23. став 4. III Женевске конвенције прописује обавезу обележавања логора ратних заробљеника по дану словима PG или PW, тако постављеним да се јасно виде по дану и из висине, кад год „обзири војне природе то буду дозволили”.³⁰ Не улазећи у анализу дела одредбе који ограничава видљивост знака распознавања по дану, потребно је нагласити да је ова формулација непотребна исто као и услов који се односи на обзир војне потребе. Члан 76. III Женевске конвенције регулише питање цензуре преписке упућене ратним заробљеницима, или оне коју они шаљу.³¹ Даље, у ставу 3. истог члана наводи се следеће: „Свака забрана вођења преписке донета од страна у сукобу, из војних или политичких разлога, може бити само привремена и по трајању што је могуће краћа”.³² Формулација „војни или политички разлози” није довољна прецизна, што је потврђено чак и у ставовима изнетим у Коментарима III Женевске конвенције, те стога оставља широк спектар дискреционе процене државама уговорницама.³³

Женевска конвенција о заштити грађанских лица за време рата (IV Женевска конвенција)

Принцип војне потребе заузима значајно место и у оквиру IV Женевске конвенције. Конвенција садржи неколико правила која предвиђају одступање од прописаних обавеза услед захтева војне потребе. Члан 16. IV Женевске конвенције који се односи на посебну заштиту рањених, немоћних и

²⁹ Hillaire McCoubrey, “Nature of the Modern Doctrine of Military Necessity”, *Military Law and Law of War Review*, Vol. 30, Issues 1-4, 1991, p. 230.

³⁰ Женевска конвенција о поступању са ратним заробљеницима од 12. августа 1949. године, *Извори међународног хуманитарног права*, op.cit., стр. 53.

³¹ Ibid., стр. 74.

³² Ibid., стр. 75.

³³ Commentary III Geneva Convention; International Committee of the Red Cross, Geneva, 1960, p. 377.

угрожених лица прописује да ће „рањеници и болесници, као и немоћни, и бремените жене биће предмет нарочите заштите и обзира. Уколико то војнички разлози буду дозвољавали, свака страна у сукобу ће помагати мере предузете у циљу проналажења погинулих и рањених, пружања помоћи бродоломницима и другим лицима изложеним озбиљној опасности и узимања свих њих у заштиту против пљачке и рђавих поступака.”³⁴ У Коментарима уз IV Женевску конвенцију истакнуто је да историјски основ за ово правило представља Женевска конвенција из 1864. године, као и дешавања у току оба светска рата.³⁵ Са аспекта принципа војне потребе посебно је битан члан 49. IV Женевске конвенције који регулише питање забране трансфера или депортације цивила окупираних територија. У наведеним члану принцип војне потребе инкорпориран је на следећи начин: „Окупирајућа Сила може да приступи потпуној или делимичној евакуацији одређене окупираних области ако то захтевају безбедност становништва или императивни војни разлози. Такве евакуације могу да са собом повуку пресељење заштићених лица само у унутрашњост окупираних територија, изузев у случају материјалне немогућности. Становништво које је на тај начин евакуисано има бити враћено у своје домове чим непријатељства на том подручју престану.”³⁶ Без обзира на чињеницу да је забрана трансфера или депортације цивила окупираних територија подржана и званичним изјавама и многим резолуцијама које су усвојиле међународне организације и међународне конференције, новија историја оружаних сукоба показује да се члан 49. IV Женевске конвенције често злоупотребљава и да се њиме у пракси врши политика етничког чишћења.³⁷ Један од значајнијих примера из судске праксе у вези са концептом војне потребе у контексту примене члана 49. IV Женевске конвенције јесте свакако предмет Крстић пред Међународним трибуналом за гоњење лица одговорних за озбиљне повреде међународног хуманитарног права извршене на територији бивше Југославије.³⁸ Затим, члан 53. IV Женевске конвенције начело војне потребе предвиђа као изузетак од правила које се тиче забране уништавања добара

³⁴ Женевска конвенција о заштити грађанских лица за време рата од 12. августа 1949. године, *Извори међународног хуманитарног права*, op.cit., стр. 121.

³⁵ Commentary IV Geneva Convention; International Committee of the Red Cross, Geneva, 1958. p. 135.

³⁶ Женевска конвенција о заштити грађанских лица за време рата од 12. августа 1949. године, *Извори међународног хуманитарног права*, op.cit., стр.131.

³⁷ Милош Петровић, *Војна потреба у међународном праву оружаних сукоба*, докторска дисертација, Универзитет у Београду, Правни факултет, 2009, стр. 102.

³⁸ Nobuo Hayashi, “Requirements of Military Necessity in International Humanitarian Law and International Criminal Law”, *Boston University International Law Journal*, Vol. 28, 2010, p. 92.

на окупираној територији. Овај члан прописује да је: „Окупирајућој Сили забрањено да уништава покретна и непокретна добра која појединачно или заједнички припадају приватним лицима, држави или јавним телима, друштвеним организацијама или задругама, изузев у случајевима у којима би та уништења била апсолутно неопходна ради извођења војних дејстава.”³⁹ Позивање на разлоге војне потребе као ограничавајући фактор у примени наведеног правила изискује велику опрезност уколико имамо у виду да на основу члана 8. Римског статута уништавање непријатељске имовине, независно да ли је иста јавна или приватна, осим уколико то строго не захтевају потребе рата, представља кривично дело.⁴⁰

4) ВОЈНА ПОТРЕБА У ДОПУНСКИМ ПРОТОКОЛИМА УЗ ЖЕНЕВСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ ИЗ 1949.

На Дипломатској конференцији о реafirмацији и развоју међународног хуманитарног права које се примењује у оружаним сукобима 1974. године, на основу нацрта текста који је поднео Међународни комитет Црвеног крста, Конференција је 1977. године усвојила два међународна уговора: Допунски протокол уз Женевске конвенције од 12. августа 1949. године о заштити жртава међународних оружаних сукоба и Допунски протокол уз Женевске конвенције од 12. августа 1949. године о заштити жртава немеђународних оружаних сукоба.⁴¹ Допунски протоколи су били одговор на хуманитарне последице ратова за национално ослобођење које су Конвенције из 1949. године само донекле обухватиле, а главни циљ њиховог доношења било је јачање заштите жртава рата.⁴²

Концепт војне потребе у I Допунском протоколу уз Женевске конвенције

Принцип војне потребе у I Допунском протоколу у много већој мери ограничен је захтевима хуманости, него што је то био случај у Женевским конвенцијама. Терминолошка конфузија у вези са појмом војне потребе која

³⁹ Женевска конвенција о заштити грађанских лица за време рата од 12. августа 1949. године, *Извори међународног хуманитарног права*, op.cit., стр.133.

⁴⁰ Закон о потврђивању Римског статута Међународног кривичног суда, op.cit.

⁴¹ Frits Kalshoven, Lizbet Zegveld; Снежана Гојковић, Саша Аврам, Јања Симентић, Милош Хрњаз (прир.), *Ограничења у вођењу рата: увод у међународно хуманитарно право*, Универзитет у Београду – Факултет политичких наука и Међународни комитет Црвеног крста, 2013, стр. 32.

⁴² *Међународно хуманитарно право- Одговори на ваша питања*, Међународни комитет Црвеног крста, 2002.

је била присутна у ранијим међународним уговорима превазиђена је усвајањем I Допунског протокола. Стога се у овом уговору појављује искључиво израз „императивна војна потреба”.⁴³ Најважнија одредба у I Допунском протоколу, у погледу примене начела војне потребе, јесте члан 54. који у ставу 2. предвиђа да је „Забрањено напасти, уништити, уклонити или учинити некорисним објекте неопходне да цивилно становништво преживи, као што су намирнице, пољопривредне области за производњу хране, жетва, жива стока, инсталације за воду за пиће и залихе и постројења за наводњавање, са изричитом намером да се тога лиши цивилно становништво или противничка страна због вредности коју ти објекти имају за њихов опстанак, без обзира на мотив, било да би се становништво изнуривало глађу или нагнало да се исели, било из неког другог мотива”, док у ставу 5. оставља могућност за одступање од наведене обавезе услед императивне војне потребе кроз следећу формулацију: „С обзиром на виталне потребе било које стране у сукобу у одбрани националне територије од инвазије, одступање од забрана садржаних у ставу 2. може бити дозвољено страни у сукобу у оквиру такве територије која је под њеном контролом кад то захтевају императивне војне потребе.”⁴⁴ Изузетак који се односи на одбрану националне територије од инвазије састоји се од тзв. „политике спаљене земље” и укључен је у бројне војне приручнике.⁴⁵ Принципи императивне војне потребе у оквиру I Допунског протокола јавља се и у члану 62. (који се односи на заштиту цивилних организација цивилне заштите и њиховог особља), члану 67. (пружа заштиту припадницима оружаних снага и војних јединица додељених организацијама цивилне заштите) и члану 71. (којим су одређене мере у корист омогућавања рада особља које учествује у акцијама помоћи).

Концепт војне потребе у II Допунском протоколу уз Женевске конвенције

Већину немеђународних оружаних сукоба карактеришу непомирљиви циљеви супростављених страна, стога би остављење могућности честог позивања на принцип војне потребе у овој врсти сукоба било изузетно

⁴³ Nobuo Hayashi, “Contextualizing military necessity”, *Emory International Law Review*, Vol.27, 2013, p. 261.

⁴⁴ Допунски протокол уз Женевске конвенције од 12. августа 1949. године о заштити жртава међународних оружаних сукоба, *Извори међународног хуманитарног права*, op.cit., стр. 210.

⁴⁵ Jean-Marie Henckaerts, Louise Doswald-Beck, Caroline Alvermann, Knut Dörmann, Baptiste Rolle (eds); Саша Аврам (превод), *Обичајно међународно хуманитарно право*, op.cit., стр. 198.

опасно.⁴⁶ Ово је основни разлог зашто се војна потреба као ограничавајући услов предвиђа само у оквиру једног члана у II Допунском протоколу уз Женевске конвенције. Члан 17. II Допунског протокола прописује да „не може бити наређено премештање цивилног становништва из разлога у вези са сукобом уколико то не захтевају разлози безбедности тог становништва или императивни војни разлози.”⁴⁷ Иако је наведена формулација прецизна и не оставља пуно простора за дискрециону процену држава уговорница, одступања од овог правила у унутрашњим сукобима су врло честа појава.

5) ИЗВОРИ

- Аврамов, С., Крећа, М., *Међународно јавно право*, Правни факултет у Београду и Службени гласник, Београд, 2008.
- Breslin, A., “Ensuring Respect: The European Union’s Guidelines on Promoting Compliance with International Humanitarian Law”, *Israel Law Review*, Vol. 43, Issue 2, 2010.
- Commentary I Geneva Convention; International Committee of the Red Cross, Geneva, 1952. http://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/pdf/GC_1949-I.pdf (16.01.2016.).
- Commentary III Geneva Convention; International Committee of the Red Cross, Geneva, 1960. http://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/pdf/GC_1949-III.pdf (16.01.2016.).
- Commentary IV Geneva Convention; International Committee of the Red Cross, Geneva, 1958. Интернет: http://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/pdf/GC_1949-IV.pdf (16.01.2016.).
- Допунски протокол уз Женевске конвенције од 12. августа 1949. године о заштити жртава немеђународних оружаних сукоба, *Извори међународног хуманитарног права*, приредили: Весна Кнежевић-Предић, Факултет политичких наука Универзитета у Београду; Саша Аврам, Црвени крст Србије; Жељко Лежаја, Регионална делегација Међународног комитета Црвеног крста у Београду; Београд, 2007.
- Допунски протокол уз Женевске конвенције од 12. августа 1949. године о заштити жртава међународних оружаних сукоба, *Извори међународног хуманитарног права*, приредили: Весна Кнежевић-Предић, Факултет политичких наука Универзитета у Београду; Саша Аврам, Црвени крст

⁴⁶ Милош Петровић, *Војна потреба у међународном праву оружаних сукоба*, op.cit., стр.114.

⁴⁷ Допунски протокол уз Женевске конвенције од 12. августа 1949. године о заштити жртава немеђународних оружаних сукоба, *Извори међународног хуманитарног права*, op.cit, стр. 256.

- Србије; Жељко Лежаја, Регионална делегација Међународног комитета Црвеног крста у Београду; Београд, 2007.
- Етински, Р, *Међународно јавно право*, Правни факултет у Новом Саду, Нови Сад, 2004.
 - Hayashi, N., "Contextualizing military necessity", *Emory International Law Review*, Vol. 27, 2013.
 - Hayashi, N., "Requirements of Military Necessity in International Humanitarian Law and International Criminal Law", *Boston University International Law Journal*, Vol. 28, 2010.
 - Henckaerts, J.M., Doswald-Beck, L., Alvermann, C., Baptiste Rolle, K. D., (eds); Саша Аврам (превод), *Обичајно међународно хуманитарно право* Том I: Правила, Cambridge University Press, 2005.
 - Јончић, В., „Војна потреба и међународно ратно право”, *Војно дело*, вол. 48, бр. 6, Београд, 1996.
 - Јончић, В., Петровић, М., „Војна потреба у Женевским конвенцијама из 1949. године”, *Међународни проблеми*, вол. 64, бр. 2, 2012.
 - Kalshoven, F., Zegveld, Z., Гојковић, С., Аврам, С., Симентић, Ј., Хрњаз, М. (прир.), *Ограничења у вођењу рата: увод у међународно хуманитарно право*, Универзитет у Београду – Факултет политичких наука и Међународни комитет Црвеног крста, 2013.
 - Консолидована верзија Уговора о оснивању Европске уније, *Official Journal* C 326, 26/10/2012.
 - Међународно хуманитарно право – Одговори на ваша питања, Међународни комитет Црвеног крста, 2002, Интернет: <http://www.mfa.gov.rs/sr/images/stories/komisija/MHP%20-%20Pitanja%20i%20odgovori.pdf> (20.01.2016.)
 - McCoubrey, H., "Nature of the Modern Doctrine of Military Necessity", *Military Law and Law of War Review*, Vol. 30, Issues 1-4, 1991.
 - Милић, Т., „Међународно право и учешће припадника Војске Србије у мултинационалним операцијама Европске уније”, *Војно дело*, вол. 67, бр. 2, 2015.
 - Петровић, М., *Војна потреба у међународном праву оружаних сукоба*, докторска дисертација, Универзитет у Београду, Правни факултет, 2009.
 - Смернице Европске уније о промовисању поштовања међународног хуманитарног права, *Official Journal* C 303 of 15.12.2009, Интернет: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52009XG1215\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52009XG1215(01)) (4.02.2016.)
 - Транзициона Правда у процесу приступања Србије Европској унији – *Анализа усклађености прописа Републике Србије са правним тековинама*

ЕУ у области транзиционе правде, конференција у организацији Фонда за хуманитарно право и Коалиције за приступ правди, 2014, Интернет: <http://www.hlc-rcd.org/wp-content/uploads/2014/06/POLICY-PAPER-SR-ff.pdf> (01.02.2016.)

- Wrangé, P, "The EU Guidelines on Promoting Compliance with International Humanitarian Law", *Nordic Journal of International Law*, Vol. 78, Issue 4, 2009.
- Закон о потврђивању Римског статута Међународног кривичног суда, *Службени лист СРЈ - Међународни уговори*, бр. 5/2001 од 27.6.2001.
- Женевска конвенција за побољшање положаја рањеника и болесника у оружаним снагама у рату од 12. августа 1949. године, *Извори међународног хуманитарног права*, приредили: Весна Кнежевић-Предић, Факултет политичких наука Универзитета у Београду; Саша Аврам, Црвени крст Србије; Жељко Лежаја, Регионална делегација Међународног комитета Црвеног крста у Београду; Београд, 2007.
- Женевска конвенција за побољшање положаја рањеника, болесника и бродоломника оружаних снага на мору од 12. августа 1949, *Извори међународног хуманитарног права*, приредили: Весна Кнежевић-Предић, Факултет политичких наука Универзитета у Београду; Саша Аврам, Црвени крст Србије; Жељко Лежаја, Регионална делегација Међународног комитета Црвеног крста у Београду; Београд, 2007.
- Женевска конвенција о заштити грађанских лица за време рата од 12. августа 1949, *Извори међународног хуманитарног права*, приредили: Весна Кнежевић-Предић, Факултет политичких наука Универзитета у Београду; Саша Аврам, Црвени крст Србије; Жељко Лежаја, Регионална делегација Међународног комитета Црвеног крста у Београду; Београд, 2007.
- Женевска конвенција о поступању са ратним заробљеницима од 12. августа 1949, *Извори међународног хуманитарног права*, приредили: Весна Кнежевић-Предић, Факултет политичких наука Универзитета у Београду; Саша Аврам, Црвени крст Србије; Жељко Лежаја, Регионална делегација Међународног комитета Црвеног крста у Београду; Београд, 2007.

6) ЗНАЧАЈ ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ

У условима изузетно развијене технологије, оружани сукоби представљају значајну претњу опстанку човечанства и управо у том контексту треба посматрати важност правила међународног хуманитарног права. Циљ како међународне заједнице, тако и Европске уније, мора бити спречавање нових сукоба и реално сагледавање чињенице да се почетак свих ратова налази у људском домету, стога и успешно остварење наведеног циља треба тражити у истој сфери. Примарна сврха међународног хуманитарног

права јесте смањење ужаса рата. Ипак, принцип војне потребе не подржава наведену тврдњу. Реч је о начелу које противречи основним постулатима права оружаних сукоба, допуштајући одступање од прописаних правила. Уколико поставимо тезу да на овај начин чинимо бесмисленим бројне одредбе међународног хуманитарног права, наићи ћемо на одговор да се овај принцип рестриктивно примењује и да је његово постојање условљено захтевима држава које желе да задрже право доношења одређених одлука у складу са својим војним циљевима. С обзиром да је истинита како наведена теза, тако и одговор на њу, морамо прихватити чињеницу да основна димензија међународног хуманитарног права лежи управо у компромису између војне потребе држава и захтева хуманости. Постизање предметне равнотеже мора бити задатак целокупне међународне заједнице, па отуда и држава као што је Србија, које претендују за улазак у међународне организације каква је Европска унија.